

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

483 פפסת ואפא קפשא שנה י"א ט"ו 483
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: עשרת המכות בעם ישראל

עוד מצינו לחיד"א בספרו פני דוד (פרשת בא) כותב וז"ל:
אמרו רבותינו ז"ל שכל המכות ברגע קטן היו באות על
ישראל, ותיכף היו ניצולים, אך הוצרכו לכך, למען דעת תוקף
המכות. וזהו שאמר "ויהי חשך אפלה
'בכל' ארץ מצרים", בכל דייקא אף
לישראל גזרה שוה. אך תכף ולכל בני
ישראל היה אור, דאין האור ניכר אלא
מתוך החשך, רק בשביל שידעו ישראל
מה עצמו גבורות ה' וחוזק המכות
הבאות על מצרים, לכך כמו רגע החלו
עולין על ישראל וכמו רגע מסתלקות.
ובזה פירשו כת הקודמין פסוק: "והסיר
ה' ממך כל חול", דלעתיד המכות
מחודשות הבאות על הגויים, בתחילה
הלא מזער כמעט רגע יבואו על ישראל
ויסתלקו, וזהו והסיר וכו', וזהו בחדשות,
ברם "כל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת"
דבמצרים אתם ידעתם עמקן וצערן לא
ישימם בך כלל, כי כבר ידעתם מאז
הייתם במצרים. ע"כ.

בזה נבוא ונבאר את מה שנאמר
בנביא ירמיה (פרק ל"ב פסוקים י"ט - כ')
"גַּדְל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקָחוֹת עַל כָּל דַּרְכֵי בְּנֵי
אָדָם לִתֵּת לְאִישׁ פְּדָרְכּוֹ וְכַפְרֵי מַעֲלָלוֹ. אֲשֶׁר שָׁמַת אֶתֹת
וּמִפְתֵּימַי בְּאָרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבְאָדָם וְתַעֲשֶׂה
לְךָ שֵׁם פְּיוֹם הַזֶּה".

ולכאורה מהו "ובישראל" הרי עם ישראל לא לקה?
רש"י שם מפרש: ד"א, אותות שהיו שקולין לישראל
ולמצרים כיצד 'ויהי הענן והחשך ויאר הלילה', אותו מזל
שימש חשך למצרים שימש אור לישראל. מדרש אגדה. ע"כ.

כתב בעל הטורים (פרשת שמות פרק ג' פסוק כ') על הפסוק:
"וְשַׁלַּחְתִּי אֶת יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה
בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרָי כֵּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם". וז"ל: אשר אעשה בקרבו -
אשר בגימטריא דצ"ך עד"ש באח"ב,
שבקרבו היו רשומות המכות.

וכ"כ רבינו יהודה החסיד בספר
גימטריאות (פר' בא אות ב'), "ואת אותותי
אשר שמתים במ". סופי וראשי תיבות
"רשם". "אותותי אשר שמת", בגימטריא,
האותות היו נרשמות על גופן. ע"כ.

וכן הוא במדרש תהלים (שוח"ט מזמור
ע"ח), "וקדוש ישראל התור", שהיו המכות
נרשמות בגופיהן.

וכן מפורש בדברים רבה (ז, ט), "המסות
הגדולות אשר ראו עיניך והאותות וגו'",
המסות, שהמכות היו ממסות גופיהן של
מצרים. והאותות, שהיו נרשמות על
גופיהן: דם צפרדעים וכנים וכו". ע"כ.

ונראה לתת טעם מדוע שמם של
המכות היו חקוקות על גופם של המצריים,
משום שהמכות היו בבחינת "נגוף ורפו" -

מכה למצריים ורפואה לעם ישראל, והיו עשרת המכות הכנה
לקראת מתן תורה, ואצל התורה הקדושה מצינו כי צריכה
להיות חקוקה על גופו של הלומד תורה. וכמובא בקונטרס על
ענייני שבועות (למור' הגאון ר' חנוך העניך קרלנשטיין זצוק"ל עמ'
קמ"א) בשם הקדמונים, לפרש הפסוק (בחוקתי כ"ו, ג) "אם
בחקותי תלכו", ש"בחקותי" לשון חקיקה, שצריכה התורה
להיות חקוקה על גופו של האדם, וזאת כיצד? אומר רש"י:
"אם בחקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה. על ידי שעמלים
בתורה, זוכים לחקוק את אותיות התורה על גופו ועצמותיו.

אולם לפי החיד"א לא קשה כלל, כי באמת עם ישראל לקה אבל רק רגע אחד.

אולם יש לפרש גם את המשך הפסוק "אֲשֶׁר שָׁמַתְּ אֹתוֹת וּמִפְתִּים בְּאָרְץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבְאֲדָם", שלכאורה מילת "באדם" מיותרת היא, אחר שפירט ואמר שנתן אותות ומופתים בארץ מצרים?

אולם נראה לפרש שכוונת הנביא לומר, שמלבד המכות שבאו על ארץ מצרים שמם של המכות היו חקוקות על גופם של המצריים, וזהו "ובאדם".

ונראה לחדש כי מכת דבר שונה היתה משאר מכות ובה עם ישראל לא קיבל כלל ממכה זו. וזאת על פי מה שכתב במדרש משנת רבי אליעזר (פרק י"ט): כמה פלאות עשה הקב"ה במכת דבר, שנאמר "ולא ימות מכל לבני ישראל דבר", דבר אחד לא נאמר, אלא דבר, שלא הוזק להם דבר מנכסיהן. שלא נשברו כליהן. שהשבר קרוי מיתה... לא כמשו אילנותיהן. שהכמישה קרויה מיתה... לא נפלה אבן מבתיהן. שההריסה קרויה מיתה... אף לא רעב בא עליהן שהרעב קרוי מיתה... אף לא דאג אחד מהן שהדאגה קרויה מיתה וכו'. ע"כ.

והרי מ'הן אתה שומע לאו', ואם מפרט המדרש ואומר שבמכת דבר לא היתה לעם ישראל כל דאגה, משמע כי בשאר מכות היו להם דאגות. ויש לומר, כי בשאר מכות חשו ישראל בתחילה מהמכה ומחמת כן החלו לדאוג ולחשוש. אבל שונה הדבר אצל מכת דבר שכלל לא קיבלו ישראל ממכה זו.

ויש לתת טעם לזה על פי מה שכתב בספר שפתי כהן (ע"ה"ת וארא פרק ט', ד'): שמעתי, כשבא הדבר בבהמות, מתחיל מן הכלבים, ולזה הם צועקים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בבא קמא ס':) דבר בא לעיר כלבים צועקים. ועל זאת אמר הכתוב, "ולא ימות מכל לבני ישראל דבר", שלישאל לא ימות שום כלב שהוא צועק על הדבר שלא ימות. ע"כ.

ומובא בילקוט שמעוני (בא, רמז קפ"ז): "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו ... כתיב לכלב תשליכון אותו ללמדך שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. אמר המקום תנו לו שכרו ... ואמר כלבים כתיב בהן ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתן לכתוב בהן ספר תורה תפלין ומזוזות וכו'".

נמצא כי תחילת מכת דבר היתה במיתתם של הכלבים, ואם היתה פוגעת מכה זו בתחילה אף בעם ישראל, והיו מתים כלביהם, לא היו יכולים לקיים מצוות תפלין ומזוזות.

בריאת גוף ונשמה למלאכים

המשנה באבות (פ"ד משנה י"א) אומרת: רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עבירה אחת, קונה לו קטיגור אחד.

ומצינו כי גם על מחשבת מצוה בלבד גם נברא מלאך. וכך כתב בספר אגדת אליהו (למהר"א הכהן בעל מדרש תלפיות ושבת מוסר, חלק ב' דף ס"ח על הירושלמי פאה פרק א' הלכה א'), לגבי מה שאמרו שם: "מחשבה טובה המקום מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין המקום מצרפה למעשה", וז"ל, נראה דטעמו של דבר

לפי שממעשה המצוה נברא מלאך, כנודע מרבותינו ז"ל (זוהר חדש רות מאמר נר"נ דף ע"ה עמוד א'). וכיון שהקדושה לעולם ידה על העליונה, יש בה כח לברוא מלאך גם מהמחשבה. וזהו "מחשבה טובה המקום מצרפה למעשה", כלומר כיון שהיא טובה מצד הקדושה, מצרפה כאילו עשה מעשה ממש ונברא מלאך. אבל מחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה, כיון שמחשבה רעה היא מסטרא דמסאבא, אין כח בה לברוא שטן כמו מהעבירה עצמה. ובאומות העולם אין מחשבה טובה מצטרפת למעשה, דכיון שהם באותה סטרא הם שקר ומחשבתם שקר, שהרי פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר (תהלים קמ"ד, ח'. י"א), אם דיבורם שקר, מחשבתם לא כלשכון. אם כן אין כח במחשבתם הטובה לקבל עליה שכר כמעשה הטוב אם עושים וכו' יע"ש.

וכן כתב המהרש"א (מכות י'): על דברי הגמרא שם "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו": לא קאמר שמוליך אותו הקב"ה, אלא מוליכים אותו. והוא על פי מה שכתבנו בכמה מקומות, שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם, הנה הוא בורא לו מלאך לפי עניינו, אם לטוב אם לרע. ועל כן אמר בדרך שאדם רוצה לילך, שהרשות בידי האדם ממנו יתברך, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. אבל כפי רצונו ודעתו של-אדם, מוליכים אותו אותם המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו וכו'. ע"כ.

אלא על אף שנברא מלאך על ידי מחשבת מצוה בלבד, אולם עדיין אין זה מלאך שלם, כמו שכתב בעל ה'הפלאה' בספרו 'המקנה' לפרש את דברי הגמרא בקידושין (מ.) "מחשבה טובה מצרפה למעשה", דמכל מצוה שהאדם עושה נוצר מלאך. ואם עושה את המצוה במעשה בלבד אבל שלא בכוונה ומחשבה טהורה, נוצר רק גוף המלאך ולא הנשמה. ולהיפך אם חושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, נוצרת נשמה של מלאך אבל לא הגוף. ועל כן אם אדם חושב מחשבה טובה, הקב"ה בורא ממנה נשמה של מלאך, ומצרף נשמה זו לגוף של מלאך שנוצר ממעשה מצוה שנעשית שלא בכוונה, ועל ידי זה נשלם המלאך בגוף ובנשמה.

וכן יסוד זה גילה לנו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע, בביאור דברי הגמרא (חולין ז'): בענין רבי פנחס בן יאיר, שנימק לרבינו הקדוש הטעם שאינו רוצה ליהנות מבני אדם: "ישראל קדושים הן, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה". והקשו התוספות, אם יש לו ואינו רוצה למה נקרא קדוש? ותיצרו, שהכוונה שאינו רוצה ואף על פי כן הוא מזמן בני אדם לאכול אצלו מחמת הבושה.

אך עדיין קשה, אם כל נתינתו היא מאולצת, רק מחמת הבושה, לכאורה אינו ראוי להיקרא על כך "קדוש"?

וביאר הרבי ר' זושא זי"ע, מכל מצוה נברא מלאך קדוש אלא שממעשה המצוה נברא הגוף של המלאך, ומכוונת המצוה נבראת הנשמה של המלאך. והנה אדם זה שיש לו כסף ואינו רוצה לתת, אלא שבכל זאת הוא נותן רק מחמת הבושה, יש לו את מעשה המצוה שמזה נוצר גוף המלאך אבל חסרה לו כוונת המצוה. לעומת זאת מי שרוצה ואין לו, יש לו כוונת המצוה שמזה נבראת הנשמה של המלאך, אבל חסר לו קיום המעשה בפועל.

לכן הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מצרף את המעשה של האחד עם המחשבה של השני, ומשניהם יחד נוצר מלאך

קדוש מורכב מגוף ונשמה. זהו הפירוש: "ישראל קדושים הם", כלומר שניהם ביחד קדושים הם, ומפרש ואומר: "יש רוצה ואין לו", וממחשבתו הטובה נוצרת הנשמה של המלאך, "ויש שיש לו ואינו רוצה", אלא שבכל זאת נותן מחמת הבושה וממנו נוצר הגוף של המלאך, והקב"ה מצרף את שניהם יחד כדי שהמצוה תהיה בתכלית השלימות.

את רעיונו של רבי זושא זי"ע מצינו גם אצל אחיו הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בספה"ק נועם אלימלך (פרשת מצורע ד"ה או יאמר) בענין לימוד התורה, ומפרש בכך את מאמר חכמינו ז"ל (פסחים נ: סוטה כב: מז. ועוד): "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", פירוש, הקב"ה לוקח את התורה והמצוות שנעשו "שלא לשמה", ומביאו אל הצדיק שיש לו מחשבות "לשמה", כדי שיטהר התורה והמצוות שהיו שלא לשמה.

בדרך זו הוא מפרש כמין חומר את לשון הגמרא (קידושין מ:): "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", ולכאורה היה צריך לומר: "מחשבה טובה כמעשה", אלא שהקב"ה "מצרף" את המחשבה של הצדיק שהיתה לשמה, עם מעשה המצוה של אדם שהיה חסרה המחשבה כי לא עשאה לשמה, ועל ידי צירוף שניהם נשלמת המצוה בתכלית השלימות. עכדה"ק.

לפי דבריו יש להסביר מהו שאומרים ב"לשם יחוד": "בשם כל ישראל". והיינו, שכל יהודי אשר קיים את המצווה ללא כוונה ראויה, ממילא ברא מלאך עם גוף ללא נשמה, ועתה אנו מכוונים, שבקיום המצוה שלנו הנעשית בצורה מושלמת עם מעשה וכוונה, נתקן את כל המצוות הפגומות של כלל ישראל.

והנה, כתב בספה"ק נפש החיים (שער ד' פרק כ"ט) וז"ל: ועוד זאת יתירה התורה הקדושה ביתרון אור ותוספת קדושה גם על כל המצוות כולן ביחד, שגם אם קיים האדם כל התרי"ג מצוות בשלימות האמיתי כראוי, בכל פרטיהם ודקדוקיהם ובכוונה וטהרה וקדושה, אשר אז נעשה האדם כולו בכל אבריו ופרקיו וכל כוחותיו מרכבה גמורה שתשרה עליהם הקדושה עליונה של המצוות כולן. עם כל זה אין ערוך ודמיון כלל קדושת ואור המצוות לגודל עוצם קדושת ואור התורה הקדושה אשר תופיע נהרה על האדם העוסק בה כראוי. כי ראשית דרכה בקודש הוא הגבה למעלה מעלה משורש הקדושה ואור העליון של המצוות כולן יחד כנ"ל, וזה שאמר בפרק התורה "מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", היינו על כל מעשי המצוות כולן, וכן אמרו בירושלמי פ"א דפאה שכל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה. ע"כ.

ונראה לבאר את דבריו כי הלומד תורה זוכה שהקב"ה לומד ושונה כנגדו, כמובא בתנא דבי אליהו רבה (פרק י"ח): "כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה, הקב"ה יושב כנגדו ויושב וקורא עמו".

נמצא כי המקיים מצוות בורא הוא את המלאכים, ומלאך הנברא על ידי אדם מעלתו נמוכה. לעומת זאת הלומד תורה, כיון שהקב"ה יושב ושונה כנגדו, הקב"ה בלימודו הוא בורא את המלאכים השייכים ללומד התורה, ולכן מעלתם גבוהה בהרבה מאשר המלאכים שנבראו מקיום המצוות.

כמו כן, מצינו מעלה ללמוד את ענייני החג קודם החג, כמו שכתב בספה"ק שם משמואל (שבועות דף ס"א): הגיד כ"ק זקני זצלה"ה מקאצק, שחז"ל גנזו האור של היום טוב במסכת. ובספר הנהגות צדיקים (הנהגות ומדות טובות עפ"י סדר א"ב מרבי יעקב יחזקיהו) מובא וז"ל: וכן ראיתי לכ"ק אאמור"ר זצ"ל שקודם קידוש בליל א' דסוכות וכן קודם מצות לולב למד בטור אר"ח בהלכות הנ"ל והוא סגולה נפלאה לקיים המצוה בדחילו ורחימו ובשמחה, וידוע מה שמספרין ממרן הקודש רבי שלום מבעלזא זי"ע שאמר, שלמד יראת שמים מטור וב"י, ובפרט מלימוד טור אר"ח עם הבית יוסף שאב יראת שמים במידה גדושה, הרחמן יטע בליבנו אהבתו ויראתו, אכ"ר.

כתב השל"ה (הובא בכה"ח סימן תכ"ט סק"ו) וז"ל: בפרשת שקלים ראוי ללמוד משניות של מסכת שקלים, ובפרשת פרה מסכת פרה, וקידוש החודש בפרשת החודש, וכן מסכת פסחים בפסח ומסכת יו"ט וחגיגה ומו"ק, וכן בכל זמן זמן המסכתות השייכות, בט' באב מסכת תענית, ובי"ד אייר פסח שני. והטעם לזה ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (קא.), כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר "ודבר בעתו מה טוב", וכן במסכת סופרים (פ"ח ה"א) כל המזכיר פסוק בעונתו מעלה עליו כאילו בונה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן.

ולפי דרכינו יש לתת טעם חדש לכך, כי על ידי לימוד התורה של אותה מצוה שבא לקיים, זוכה להעלות את המלאך שנברא מהמצוה, לדרגת מלאך גבוה יותר.

בזה נבוא ונבאר מה שמובא בספה"ק 'אמרי יוסף' (פר' בראשית בפסוק בצלמנו כדמותנו, וכו"כ בהקדמה לליקוטי תורה והש"ס ח"ה) בשמו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע לבאר דברי הגמרא (סוכה כח.) בענייניו של יונתן בן עוזיאל 'אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף'.

ופירש, "ד'עוף' היינו מלאך, כמו שנאמר (קהלת י', כ') 'כי עוף השמים יוליך את הקול', ויונתן בן עוזיאל למד תורה בקדושה וטהרה עצומה כ"כ עד שהעלה את המלאכים מעולם היצירה לעולם הבריאה, דשם הם השרפים, וזהו פירוש 'כל עוף הפורח עליו מיד נשרף', שהעלה אותם לעולם השרפים, עכ"ד ודפח"ח".

וציין ה'אמרי יוסף' שכן כתב ה'מאור ושמש' (פרשת בראשית עה"פ ויאמר אלקים ישרצו המים), וז"ל: "וגדול כח עסק התורה לשמה עד שאמרו חז"ל שיונתן בן עוזיאל בשעה שעסק בתורה 'כל עוף הפורח עליו נשרף', ויראה לרמוז באגדה זו, שעוף רומז על המלאכים משרתי מעלה שהם נקראים מעופפים, כמו שנאמר בדניאל (ט', כ"א) 'והאיש גבריאל וגו' מועף ביעף', וביאור הדבר, שהוסיף כח בלימודו בתורה עד שהמלאכים נעשו ונתעלו בבחינת שרפים".

ולפי דרכינו יש לומר, כי המקיים מצוה בורא מלאך, ואולם הלומד תורה השייכת לאותה מצוה, מרומם את המלאך והופך אותו לשרף.

והנה, כתב רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן יהוידע (ברכות ו) וז"ל: כי ידוע אותיות מצוה הם אותיות שם הוי"ה, כי מ"צ בא"ת ב"ש הוא ה"ה, ופרשתי בס"ד הטעם, להורות שצריך האדם לקיים המצוה בשלימות, ארבעה חלקים שהם מעשה

ודבור וכונה ומחשבה, שהם רמוזים בארבע אותיות שם הוי"ה כ"ה כנודע, ולכן אותיות מצוה הם אותיות שם הוי"ה, ולהיות כי המחשבה והכונה הם נסתרים, לכן אותיות י"ה שהם כנגדם באו בהסתר והעלם, שהוא בחילוף מ"צ בא"ת ב"ש. עכ"ל.

נמצא כי החושב לקיים את המצוה מתקן אותיות י"ה בשם הוי"ה, ואילו המקיים את המצוה בפועל ללא כוונה, מתקן אותיות ו"ה בשם הוי"ה.

והנה גילה לנו הקדוש רבי שמשון מאוסטרופאלי ב"לקוטי שושנים" [הנדפס בסוף ספר "קרניים"] על הפסוק בפרשתנו (שמות ט-כ"ז) "וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם, חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים". בהשקפה הראשונה נראה כאילו פרעה חזר בתשובה באותו רגע. אולם מגלה לנו הקדוש רבי שמשון מאוסטרופאלי זי"ע שגם במאמר זה התחכם פרעה ברשעותו לעשות פירוד בתוך השם בין אותיות י"ה לאותיות ו"ה, וזהו שאמר: "י"ה הצדיק ואני ועמי הרשעים", שראשי תיבות "י"ה הצדיק ועמי הרשעים" הוא ארבע אותיות שם הוי"ה, אולם תיבת "ואני" מפרידה באמצע בין י"ה הצדיק שהוא י"ה ובין ועמי הרשעים שהוא ו"ה.

ויש לומר, כי פרעה הוא יצר הרע (רמב"ם באגרת המוסר) הוא מפריד בין האנשים המקיימים את המצוות בפועל ללא כונה ומתקנים אותיות ו"ה לבין המכוונים במצוות המתקנים אף את אותיות י"ה, כי יצר הרע אינו רוצה לחבר ביניהם כדי שלא יגיעו לידי שלימות המצוות ושלימות המלאכים ושלימות שם הוי"ה.

ויש לומר כי פרעה אותיות פה רע, היינו שגורם לאנשים לדבר רעה על הצדיקים, ועל ידי זה אין בכח הצדיקים העושים את המצוות בשלימות, לתקן את אותם אנשים שאינם מאמינים בהם.

כתב הרמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ז כתב: נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות לא יזרקנה בין הדפין אלא יחזיר לתחלת השיטה, נזדמנה לו בתוך השיטה תיבה עשר אותיות או פחות או יותר ולא נשאר מן השיטה כדי לכתוב את כולה בתוך הדף אם יכול לכתוב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף כותב ואם לאו מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת השיטה

המקור לדברי הרמב"ם הוא הגמרא במנחות (ל): "אל ימעט אדם את הכתב, לא מפני ריוח של מטה ולא מפני ריוח של מעלה, ולא מפני ריוח שבין שיטה לשיטה, ולא מפני ריוח שבין פרשה לפרשה. נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות, לא יכתוב שתיים בתוך הדף ושלוש חוץ לדף, אלא שלש בתוך הדף ושתיים חוץ לדף. נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות, לא יזרקנה לבין הדפין, אלא חוזר וכותב בתחילת השיטה."

למעשה הפתרון לבעיות מעין אלו, של מילים שאינן נכנסות בתוך הדף, הוא תכנון מראש של המילים שייכתבו בכל שיטה ושיטה. אבל אם טעה הסופר והגיע למצב מעין זה, הרי שהרמב"ם פוסק להשאיר את המקום חלק, "אמנם הסופרין אין נוהגים כן, אלא מאריכים האותיות עד הגיעם לסוף השיטה משום נוי לספר תורה, ורבינו אינו חושש לנוי זה משום הפסד צורת האותיות" (מעשה רקח).

אלא שדברי הרמב"ם תמוהים, כי הרמב"ם נוקט דוגמא "נזדמנה לו בתוך השיטה תיבה בת עשר אותיות או פחות או יותר", והדבר תמוה היכן מצינו בתורה תיבה שיש בה עשר אותיות או יותר שהיא אחת עשרה, התיבה הגדולה ביותר נמצא כתוב עם תשע אותיות כמו (בראשית ח' י"ט) "למשפחתיהם" או בפסוק (בראשית ל"ז כ"ז) "לישמעאלים". ואולם בת עשר אותיות או יותר לא מצאנו. ובנביא יהושע (י"ח כ"א) נכתב תיבת "למשפחותיהם" מלאה עם ו' והיא בת עשר אותיות. אבל עדיין אין מתיישבים בזה דברי הרמב"ם שנאמרו בנוגע לכתובת ספר תורה.

ישוב לזה אמרה האשה הלמדנית והחכמנית מרת רבקה בתו של הבי"ח ואשת הטי"ז ז"ל, שבמגילת אסתר (ט' ג') כתוב "והאחשדרפנים" והיא תיבה בת אחת עשרה אותיות, והלא הלכה זו שעליה דיבר הרמב"ם נוגע גם בכתובת מגילת אסתר כהלכתה.

אבל האמת שיש תיבה בת עשר אותיות בתורה והיא בפרשה שלנו במכת צפרדע "ובמשארותיך".

כתב השל"ה הקדוש (תחילת ספר שמות) וז"ל: ועל אלה ארבע שהן שמונה, הן שמונה פרשיות של שובב"ם ת"ת. פרשה שמות מענין גלויות וסיגופים של ישראל, וימררו את חייהם וגו' (שמות א, יד), וכל עבודה הקשה וגו' היה למירוק וזיכוך, והיא התשובה הנגלית כמו שנבאר. פרשת וארא שם יתבאר התשובה שהיא בלב שלם שהיא מדת אמת כמו שנבאר. פרשת בא שם תתבאר ענין העבודה. פרשת בשלח שם תתבאר ענין התפלה. פרשת יתרו שם מתן תורה. פרשת משפטים שם מתן הדין. פרשת תרומה שם נדבת הלב הנכלל בצדקה. פרשת תצוה בעשיית בגדי כהונה לאהרן איש חסיד, שם יתבאר גמילות חסד. וסימנא מילתא, כי אלו התיבות של שובב"ם ת"ת, רומזים לארבע חומות תשובה תפילה צדקה תורה, כי שובב"ם רמז לשונו בנין שובב"ם, ובמה, בתיבת ת"ת, ראשי תיבות ת שובה ת פילה, וגם ראשי תיבות ת למוד ת ורה, וגם תיבת ת"ת הוא לשון נתינה רומז לצדקה. עכ"ל.